

آردی‌ای

رهنمودها و کاربردها

فاطمه بانو کی و دکتر رحمت‌الله فتاحی

پازوکی، فاطمه
آردی‌ای: رهنمودها و کاربردها
فاطمه پازوکی و رحمت‌الله فتاحی
تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۶
۲۲۳ص. (مجموعه کتابدار: ۳۶۸)
فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا
موضوع: ۱. آردی‌ای
فتاحی، رحمت‌الله، نویسنده همکار
رده کنگره: ۱۳۹۶ ۴ م ۳ م ۶۷۷ Z
رده دیویی: ۰۲۵/۱۷۳
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۳۵۸۹

www.ketabdar.org
mol_neni@ketabdar.org

عنوان: آردی‌ای: رهنمودها و کاربردها
مولفان: فاطمه پازوکی و دکتر رحمت‌الله فتاحی
مجموعه کتابدار، ۳۶۸ شمارگان: ۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶
قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۴۱-۱۹۰-۷
تلفن: ۶۶۴۱۵۵۶۴ / ۶۶۴۱۵۵۶۱
همراه: ۰۹۱۲۱۸۸۳۵۸۱

فهرست مطالب

۱۳	پیش‌گفتار
۱۷	فصل ۱
۱۷	تاریخچه معرفی
۱۷	مقدمه
۱۸	سیر تحول فهرست‌های کتابخانه‌ای و قواعد فهرست‌نویسی
۲۹	هدف‌های آردی‌ای
۳۰	ساختار آردی‌ای
۳۱	ویژگی‌های آردی‌ای
۳۵	تمایزها میان آردی‌ای و انگلوامریک
۴۱	فصل ۲
۴۱	پیوند با دیگر الگوها و استانداردها
۴۱	مقدمه
۴۲	الگوی ملزومات کارکردی پیشنهادی کتابشناختی (اف‌آربی‌آر)
۴۹	کارگروه ملزومات کارکردی و شماره‌گذاری پیشنهادی مستند (فرانار)
۵۰	کارگروه ملزومات کارکردی برای پیشنهادی مستند موضوعی (فرسار)
۵۱	آردی‌ای و ملزومات کارکردی پیشنهادی کتابشناختی
۵۳	آردی‌ای و دیگر استانداردها
۵۳	آردی‌ای و مارک ۲۱
۵۵	آردی‌ای و آی‌سی‌بی
۵۶	آردی‌ای و آی‌اس‌بی‌دی

فصل ۲

۵۷

ساختار و اجزاء آر دی ای

۵۷

۵۷

مقدمه

۶۰

سطح‌های توصیف در آر دی ای

۶۱

عناصر هسته

۶۲

عناصر اضافی/افزوده در آر دی ای

۶۲

آر دی ای در پیشینه‌های کتابشناختی و مستند

۶۹

حذف اختیاری

۶۹

افزودن اختیاری

۷۵

فصل

۷۵

رهنمودهای پایه آر دی ای: فهرست نویسی با آر دی ای

۷۵

مقدمه

۷۶

الف. شناسایی نمونه‌ها و رک‌ها

۷۶

منبع اخذ اطلاعات

۷۷

منابع دارای صفحه‌ها، اوراق، غیره (RDA 2.2.2.2)

۷۸

منابع چند بخشی مانند پیاپی و مجموعه (کیت)ها (RDA 2.1.2.3)

۷۸

منابع یکپارچه شده (RDA 2.1.2.4)

۷۸

منابع دیگر برای استخراج اطلاعات عنوان (RDA 2.1.4)

۷۹

عناصر ثبت شده و آوانویسی/رونویسی شده

۷۹

بزرگ‌نویسی (نوشتن با حروف درشت) (RDA 1.7.1 & Appendix B)

۸۰

کوته‌نوشت‌ها (RDA 1.7.8 & Appendix B.4)

۸۰

اشتباه‌ها (RDA 1.7.9)

۸۱

زبان و خط (RDA 1.4)

۸۲

عنوان و شرح مسئولیت (RDA 2.3 – 2.4)

۸۲

عنوان کامل (RDA 2.3.2)

۸۲

رونویسی عنوان کامل (RDA 2.3.1.4)

۸۴

عنوان موازی/ به زبان دیگر (RDA 2.3.3)

۸۴

سایر اطلاعات عنوان/ عنوان فرعی (RDA 2.3.4)

۸۴

عنوان‌های غیر مرجع [متفاوت] (RDA 2.3.6)

۸۵

عنوان کامل (مرجع) اولیه (قبلی) (RDA 2.3.7)

۸۶	عنوان کامل بعدی (RDA 2.3.8)
۸۶	شرح مسئولیت مرتبط با عنوان کامل (RDA 2.4.2 & 2.4.1) (اِسْأَر)
۸۷	شرح مسئولیت‌های متعدد (RDA 2.4.1.6)
۸۸	نشانگر ویرایش و نشانگر بازنگری مشخصی (خاصی) ... (RDA 2.5.2, 2.5.6)
۸۹	ثبت تغییرات در شرح مسئولیت (RDA 2.20.4.5)
۹۰	شرح مسئولیت مرتبط با ویرایش (RDA 2.5.4)
۹۰	تاریخ حق نسخه‌برداری (RDA 2.11)
۹۱	وضعیت نشر (RDA 2.8)
۹۱	محل نشر (RDA 2.8.2)
۹۳	ناشر (RDA 2.8.4)
۹۴	تاریخ نشر (RDA 2.8.6)
۹۶	افتتاحیه ریح باء نشر در منابع تک‌جزئی (RDA 1.9.2)
۱۰۰	شرح ساختار (RDA 2.10)
۱۰۱	شرح تولید (RDA 2.11)
۱۰۱	شرح نام (RDA 2.12 & LC-PCC PS 2.12.1.2)
۱۰۱	ثبت تغییرات در شرح فهرست
۱۰۱	تک نگاشته‌های جداگانه و پیاپیها
۱۰۲	منابع یکپارچه
۱۰۲	عنوان کامل فروست و فروست فرعی (RDA 2.12.2 & 2.12.10)
۱۰۲	عنوان فروست در یک زبان را رسم خط (RDA 2.3.2.4)
۱۰۲	عنوان کامل فروست در یک نماد (RDA 2.3.2.1)
۱۰۳	عنوان فرعی فروست (RDA 2.3.4.3 & 2.3.4.3)
۱۰۳	شاپای فروست و فروست فرعی (RDA 2.12.8 & 2.12.16)
۱۰۳	شماره‌گذاری در فروست‌ها و فروست‌های فرعی (RDA 2.12.5 & 2.12.7)
۱۰۴	شماره‌گذاری پیاپیها (RDA 2.6.2/2.6.4)
۱۰۴	رونویسی شماره‌گذاری پیاپیها (RDA 2.6.1.4)
۱۰۵	شیوه (اسلوب) انتشار (RDA 2.13)
۱۰۵	فاصله انتشار (RDA 2.14)
۱۰۶	شناسگر نمود (RDA 2.15)
۱۰۶	ثبت شناسگر برای نمود
۱۰۷	یادداشت نمود یا مدرک (RDA 2.20)
۱۰۷	یادداشت عنوان (RDA 2.20.2)
۱۰۷	یادداشت برای جلد، بخش یا نمونه استفاده شده (RDA 2.20.13)
۱۰۸	مکان یاب یکدست منبع (نشانه واحد اینترنتی) (RDA 4.6)

- ۱۰۹ توصیف محمل‌ها
- ۱۰۹ حذف جی‌ام‌دی (وجه تسمیه عام)
- ۱۱۰ واژگان کنترل‌شده برای نوع محتوا، رسانه و محمل
- ۱۱۰ نوع محتوا (RDA 6.9, terms from Table 6.1)
- ۱۱۰ نوع رسانه (RDA 6.9, terms from Table 6.1)
- ۱۱۱ نوع محمل (RDA 3.3, terms listed in 3.3.1.3)
- ۱۱۱ مشخصات فیزیکی (RDA 3.4)
- ۱۱۳ مشخصات فیزیکی متن (RDA 3.4.5)
- ۱۱۳ ابعاد (RDA 3.5)
- ۱۱۴ مواد همراه با یک منبع
- ۱۱۵ محتوای مصور (RDA 7.15)
- ۱۱۶ ثبت محتوای مصور (RDA 7.15.1.3)
- ۱۱۶ محتوای رنگی (RDA 7.17)
- ۱۱۷ نام‌گذاری اثر
- ۱۱۸ شناسه‌ی دسترسی مستند برای اثرها
- ۱۱۸ ساختار شناسه‌ی دسترسی مستند برای ... (RDA 6.27.1.1 - 6.27.1.8)
- ۱۱۹ شناسه‌ی دسترسی مستند برای اثرها در مارک
- ۱۱۹ موجودیت‌های مسئول برای اثر
- ۱۱۹ منبع اخذ اطلاعات برای وجودیت‌های مسئول اثر (RDA 19.1.1)
- ۱۲۰ پدیدآورنده (RDA 19.2)
- ۱۲۱ گردآورنده(گان) و ویراستار(ان) عنوان پدیدآور (RDA 19.2.1.1)
- ۱۲۱ تالگان‌ها به‌عنوان پدیدآورنده (A. 4.2.2.1.1)
- ۱۲۱ اثرهای مرتبط با یک بخش اداری و سازنده
- ۱۲۲ اثرهای گزارش‌دهنده فعالیت‌های گروهی، هماهنگی
- ۱۲۲ اثرهای پدیدآمده در نتیجه اجرای فعالیت جمعی (گروهی)
- ۱۲۲ اثرهای جغرافیایی پدیدآمده توسط تالگان
- ۱۲۲ در رابطه با همکاران چه باید کرد؟
- ۱۲۳ عنوان اثر (RDA 6.2.1.1)
- ۱۲۳ عنوان مرجع برای اثر (RDA 6.2.2.1)
- ۱۲۳ عنوان متفاوت (غیرمرجع) برای اثر (RDA 6.2.3.1)
- ۱۲۳ زبان و خط عنوان اثر (RDA 5.4)
- ۱۲۳ شیوه ثبت عنوان اثر (RDA 6.2.1)
- ۱۲۴ عنوان مرجع برای اثر (RDA 6.2.2)
- ۱۲۴ منبع اخذ اطلاعات برای عنوان مرجع (RDA 6.2.2.2)
- ۱۲۴ انتخاب عنوان مرجع (RDA 6.2.2.3 - 6.2.2.7)

۱۲۵	ثبت عنوان‌های مرجع (RDA 6.2.2.8-6.2.2.10)
۱۲۵	عنوان مرجع برای دسته‌بندی‌های خاص اثر
۱۲۶	افزوده‌ها به شناسه دسترسی اثر (RDA 6.27.1)
۱۲۷	افزوده‌ها - شکل اثر (RDA 6.3)
۱۲۷	افزوده‌ها - تاریخ اثر (RDA 6.4)
۱۲۷	افزوده‌ها - محل تولید اثر (RDA 6.5)
۱۲۸	افزوده‌ها - سایر مشخصه‌های متمایز کننده (RDA 6.6)
۱۲۸	بخش‌هایی از یک اثر - یک بخش (RDA 6.2.2.9.1)
۱۲۹	بخش‌هایی از یک اثر - دو یا چند بخش (RDA 6.2.2.9.2)
۱۲۹	شناسه دسترسی مستند برای بخش(های) یک اثر (RDA 6.27.2)
۱۳۰	استثناء در شناسه دسترسی مستند برای (RDA 6.27.2.2 & 6.27.2.3)
۱۳۱	گردآوری‌ها و همکاری‌ها
۱۳۱	انواع متعدد پدید آمده توسط یک پدیدآور
۱۳۱	عنوان مرجع برای اثر گردآوری شده دارای یک (RDA 6.2.2.10.1)
۱۳۲	عنوان مرجع برای اثر گردآوری شده دارای یک ... (RDA 6.2.2.10.2)
۱۳۲	عنوان مرجع برای اثر گردآوری شده دارای یک ... (RDA 6.2.2.10.3)
۱۳۴	آثار متعدد توسط پدیدآورندگان متعدد... (RDA 6.27.1.4)
۱۳۴	عنوان مرجع برای گردآوری چند اثر توسط چند (RDA 6.27.1.4)
۱۳۴	گردآوری چند اثر توسط چند پدیدآور... (RDA 6.27.1.4)
۱۳۵	اثرهای تهیه شده به صورت همکاری (آثار اشتراکی) (RDA 6.27.1.3)
۱۳۵	مسئولیت اصلی در اثرهای دارای چند پدیدآور
۱۳۶	چندین پدیدآور بدون مسئول اصلی
۱۳۷	شناسایی بیان
۱۳۸	تصمیم‌گیری در مورد مشخص کردن بیان‌ها
۱۳۹	ایجاد شناسه دسترسی مستند برای بازنمون یک بیان (RDA 6.27.3)
۱۳۹	افزوده به شناسه‌های دسترسی مستند بازنمون کننده بیان
۱۳۹	نوع محتوا (RDA 6.9)
۱۳۹	تاریخ بیان (RDA 6.10)
۱۴۰	زبان بیان (RDA 6.11)
۱۴۲	بیان‌های زبانی چندگانه
۱۴۲	دیگر ویژگی‌های متمایزکننده بیان (RDA 6.12)
۱۴۳	خلاصه
۱۴۳	همکاران (RDA ch.20)
۱۴۴	ویراستار
۱۴۴	مترجم

۱۴۴	تصویرگر
۱۴۵	توصیفگرهای محتوای بیان
۱۴۵	توصیف محتوا (RDA Chapter 7)
۱۴۵	ماهیت محتوا (RDA 7.2)
۱۴۶	دامنه پوشش (RDA 7.3)
۱۴۶	اطلاعات پایان‌نامه (RDA 7.9)
۱۴۶	محتوای پیوستی (مکمل) (RDA 7.16.1.1)
۱۴۷	زبان محتوا (RDA 7.12)
۱۴۷	شکل نشانه‌ها (RDA 7.13.2)
۱۴۹	نشانگرهای روابط
۱۵۰	الف. نشانگرهای روابط میان منابع و اشخاص، خاندان‌ها/
۱۵۰	انواع نشانگرهای روابط در آردی‌ای
۱۵۱	رابط میان موجودیت‌ها
۱۵۱	رابط: یادآورندگان (RDA 19.2 & Appendix 1.2.1)
۱۵۲	سایر موارد: ربط با یک اثر (RDA 19.3 & Appendix 1.2.2)
۱۵۲	بایدها / نبایدها: روابط مرتبط با همکاران
۱۵۳	✓ ویراستا / ویراستار: مجموعه گردآوری‌شده
۱۵۴	روابط به نموده (RDA 21.3 & Appendix 1.5)
۱۵۵	روابط به مدارک (RDA 22 & Appendix 1.5)
۱۵۵	روابط میان منابع
۱۵۵	اثرهای مرتبط (RDA 25.1, LC-PCC PS 25.1 & Appendix 1.2)
۱۵۸	بیان‌های مرتبط (RDA 26.1, LC-PCC PS 26.1 & Appendix 1.3)
۱۵۹	نمودهای مرتبط (RDA 27.1, LC-PCC PS 27.1 & Appendix 1.4)
۱۶۱	مدرک‌های مرتبط (RDA 28.1 & LC-PCC PS 28.1)
۱۶۲	جمع‌بندی
۱۶۳	فصل ۵
۱۶۳	توسعه و به‌کارگیری آردی‌ای
۱۶۳	مقدمه
۱۶۴	آردی‌ای در بوته آزمایش
۱۷۱	هزینه - سودمندی به‌کارگیری آردی‌ای در طرح آزمون
۱۷۲	منافع بلند مدت به‌کارگیری آردی‌ای
۱۷۲	آموزش و یادگیری در طرح آزمون آردی‌ای
۱۷۳	تلاش‌ها و فعالیت‌ها در ایران

۱۷۵	نرم افزارهای کتابخانه‌ای در پیوند با آردی‌ای
۱۷۸	فرجام سخن
۱۸۱	فهرست منابع
۱۸۹	پیوست‌ها
۱۸۹	پیوست ۱: عناصر «هسته» و «به فرض هسته» آردی‌ای
۲۰۵	پیوست ۲: سیاهه اصطلاحات و کدهای مارک به تفکیک
۲۰۵	نوع محتوا، نوع رسانه و نوع محمل
۲۰۵	۱-۲: سیاهه اصطلاح و کد برای ثبت نوع محتوا
۲۰۶	۱: سیاهه اصطلاح و کد برای ثبت نوع رسانه
۲۰۶	۲-۳: سیاهه اصطلاح و کد برای ثبت نوع محمل
۶۰	پیوست ۱: فهرست مندرجات آردی‌ای
۲۱۶	واژه‌نامه

پیش گفتار

نگارش این کتاب به بامداد سیزدهم اسفندماه سال یکهزار و سیصد و نود و یک باز می‌گردد. همراه با دیگر اعضای هیئت مدیره انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران (شاخه خراسان) برای برگزاری همایش ماهانه انجمن در دانشگاه اردوس مشهد گرد آمده بودیم. برای آخرین هماهنگی‌ها نزد رئیس محترم هیئت مدیره، استاد گرانمایه، دکتر رحمت‌الله فتاحی رفته بودم که به رسم مالوف، حال احوال مطالعه و پژوهش و کارهای در دست انجام را پرسیدند. عرض کردم که در حال ویرایش آخرین مقاله مستخرج از پایان‌نامه‌ام هستم. آقای دکتر مثل همیشه با تأنی فرمودند، زودتر مقاله‌ها را به سرانجام برسان که کار بسیاری را شروع کنی! شگفت‌زده پرسیدم چه کار؟ و ایشان فرمودند اگر مایل هستی ویرایش جدید کتاب فهرست‌نویسی را به اتفاق انجام دهیم. قرار شد بیشت فکر کنیم و در صورت آمادگی، طرح اولیه کار را برای ایشان بفرستیم. یادم نمی‌رود که تا پاسی از شب با تشویش فراوان در فکر بودم که چطور می‌توانم در ویرایش کتابی سهیم باشم که سالیان سال، راهنمای بی‌بدیل من و تمام دانش‌مندان و حرفه‌مندان هموطنم در حوزه سازماندهی اطلاعات بوده است. همین تشویش را به سواس سبب شد تا نگارش این کتاب تا به امروز به طول انجامد.

قرار اول‌مان ویرایش کتاب «فهرست‌نویسی: اصول و روش» بود. اما رفته‌رفته، با مطالعه و تهیه پیش‌نویس بخش‌های مختلف، به این نتیجه رسیدیم که همان‌طور که تغییرات قواعد انگلوامریکن فراتر از ویرایشی جدید به ساختار و قواعدی نو انجامید، تغییرات این کتاب نیز چه از نظر زبان، چه ساختار و چه مفهوم در قالب ویرایش نمی‌گنجد؛ بهتر است جامعه‌ای نو پیوشد و اثری مستقل گردد. به‌ویژه آنکه آردی‌ای، قواعد را به‌گونه‌ای ارائه می‌دهد که فهرست‌نویس بتواند اطلاعات کتابشناختی را در فیلدهای مارک وارد کند. به همین دلیل، ساختار مثال‌ها به کلی با ویرایش‌های قبل تفاوت خواهد داشت.

بر همین اساس نیز مفاهیم و مثال‌های این کتاب ساختاری متفاوت با کتاب‌های) قبل در حوزه فهرست‌نویسی دارد.

انتخاب مثال‌های ساده، گویا، واقعی، و متناسب با مطالب هر بخش دشواری بزرگی بود. به همین دلیل تلاش شد تا این مثال‌ها (فارسی و انگلیسی) با کمترین پیچیدگی کتابشناختی به ترتیب از پایگاه اپک کتابخانه ملی و پایگاه اپک کتابخانه کنگره انتخاب شوند.

مخاطبان اصلی این کتاب، دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد و اساتید درس سازماندهی اطلاعات ۳ و ۴ هستند. به همین خاطر، متن با رویکردی آموزشی و دستنامه‌ای و با زبانی به دور از تکلف و جزئیات بسیار ندهن شده است. عمداً تلاش شد تا خواننده از رجوع به متن اصلی بی‌نیاز نباشد. اینک برخی از کتاب‌های قبلی (که سطح فهرست‌نویسی را تقلیل می‌داده‌اند) حذف شده است. از این رو در جای‌جای کتاب خواهید دید که به متن اصلی و قاعده، روش، سورا، عمل و یا پیوستی خاص ارجاع داده شده است. در حقیقت کتاب حاضر، رهنمای برای آشنایی با ساختار و چارچوب کلی آردی‌ای است و قصد ندارد فهرست‌نویس را به آنچه قابل عرضه در یک کتاب درسی-آموزشی است محدود نماید. تلاش شد هر فصل جدا از دیگر بخش‌ها نیز قابل استفاده باشد تا در مراجعات مودی کاربران نیز مفید واقع شود. از این رو ناچار شدیم برخی از توضیحات مهم را در فصل‌های مختلف تکرار کنیم.

دشواری دیگر، جدید بودن بسیاری از واژگان و اصطلاحات تخصصی بود که بعضاً با معادل‌های گوناگون در مقالات آمده است. برای ترجمه این واژه‌ها از دو واژه‌نامه زیر استفاده شد: ۱) واژه‌نامه آردی‌ای/ به کوشش دکتر سید مهدی طاهری و دکتر رحمت‌الله فتاحی و ۲) واژه‌نامه انجمن سازماندهی اطلاعات (ایسکو)- شاخه ایران/ به کوشش ابراهیم عمرانی، ویراسته دکتر رحمت‌الله فتاحی و دکتر مرتضی کوبکی. علی‌رغم تأکید بر فارسی‌نویسی کماکان تأکید داشتیم که معادل انگلیسی آنها در پانویس درج شود. چرا که هم اصطلاحات غالباً بسیار جدید هستند و ممکن است معادل فارسی آنها هنوز جا نیفتاده باشد و با واژه انگلیسی بهتر بشود منظور را دریافت و نیز ارجاع خوانندگان به متن آردی‌ای با سهولت بیشتری انجام شود.

اساتیدی بزرگوار و صاحب‌نظر به‌ویژه در گزینش برابرنهاده‌ها و توضیح

مثال‌ها ما را یاری رساندند که صمیمانه و خالصانه قدر دان این دوستان هستیم: دکتر حمیدرضا جمالی‌مهمونی، دکتر محسن حاجی‌زین‌العابدینی، دکتر داریوش علیمحمدی، دکتر لیلا (رویا) مکتبی‌فرد، دکتر مرتضی کویکی و دکتر محمد زره‌ساز.

همچنین دوستان دانش‌جو و گرانقدردمان با خواندن متن پیش از انتشار و ارائه بازخورد در هر بخش سبب شدند متن کتاب قابل فهم‌تر، روان‌تر و پیراسته‌تر شود. از این عزیزان، خانم‌ها مریم حسن‌زاده (دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی)، سوده سمیع‌پور (کارشناس کتابداری و کارشناس ارشد نسخه‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی) و خانم فهیمه «پور» (کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه امام‌رضا^(ع)) صمیمانه سپاس‌گزار می‌شود.

و در پایان، پاس بیکران خدمت مدیر فرهیخته و گرانقدر انتشارات محترم کتابدار، آقای حمید محسنی که با دقتی مثال‌زدنی، مبنی حرفه‌ای و پی‌گیری محروم، سبب‌آه، مشوق و پشتیبان نشر این اثر بوده‌اند. از آنجایی که تاکنون کتابی تالیف به زبان فارسی در این موضوع نگاشته نشده، قطعاً با مطالعه دقیق و بازخورد خیر کتابداران، دانشجویان و پژوهشگران است که این منبع می‌تواند کامل‌تر شود. از این رو، استدعا داریم ما را از نظرات، انتقادات و پیشنهادات خود محروم نفرمایید و همیار ما در ویرایش‌های آتی باشید.

با آرزوی بهروزی

تهران - آردی‌ماه ۱۳۹۶